

Explaining the impact of social capital on crime tendency: Meta-analysis of researches

Authors

T. Ashayeri^{1*}

H. Taammoli²

T. Jahanparvar³

S. Bagherui DinAbadi⁴

E. Abbasi⁵

1. Faculty member, Department of History and Sociology, Faculty of Social Sciences, University, of Mohaghegh Ardebili.

2. PhD student in Public Administration, Dahaghan Azad University, Isfahan.

3. PhD student in Cultural Sociology faculty of social science communication media, Islamic Azad University, Central Tehran Branch.

4. BA student of Sociology at, University of Mohaghegh Ardabili.

5. Assistant Professor and Faculty Member, Department of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran

Abstract

The main purpose of the research is to evaluate the impact of social capital on the tendency to commit crime (research articles published in the authoritative scientific quarterly). The research method is meta-analysis (quantitative software for combining the effect sizes of independent and dependent variables), the sample size is 16 research documents, and the analysis unit of articles in the time period of 2005 to 2022 is a deliberate (non-probability) sampling method. After identifying the value of the correlation coefficient, sample size and significance level (provided it is significant), the year and the authors of the research, they were entered into the cma2 program and while estimating the effect of individual studies, the overall effect size. The results show that social capital has an inverse and significant relationship with crime tendency. The components of social capital show that social trust with a value of 49%; religious affiliation (33 percent); Social support (36 percent) has the highest impact; social cohesion (29 percent); Local participation (23%) has a moderate effect and environmental belonging has the least effect with a value of 19%. The above results show that a total of 16 above researches have been able to explain 0.37 (random) of the changes in crime tendency through social capital, as much as one change in the amount of social capital, 3 tenths of the changes in the crime tendency occur and with its increase, the probability of committing a crime decreases among the investigated groups. Tendency to crime among students (0.586) is more affected by the amount of social capital than all groups. Tendency to crime among men (0.39) is more than women (33%) and physically; physically and psychologically, men have a greater tendency to commit crimes compared to women. There is a significant relationship between the level of development of the province and tendency to crime and its value is equal to 11%. Meanwhile, the amount of tendency to commit crime is higher in developed provinces (30%) and less in developing (21%), medium and low-developed provinces (14%).

Keywords: Local Disorganization, Delinquency and Crime, Social Capital, Social Control

***Corresponding Author** : T. Ashayeri. Faculty member, Department of History and Sociology, Faculty of Social Sciences, University, of Mohaghegh Ardebili.. ashayeri@uma.ac.ir

Citation: Ashayeri, Taha, Taammoli, Hamidreza, Jahanparvar, Tahere, Abbasi, Elham. (2023). Explaining the impact of social capital on crime tendency: Meta-analysis of researches. *Scientific Journal of Social Psychology*, 69 (11), 39-52.

تبیین میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش به جرم: فراتحلیل پژوهش‌ها

نویسندگان

عضو هیئت علمی گروه تاریخ و جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه محقق اردبیلی	طاها عشایری ^{۱*}
دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد دهاقان، اصفهان	حمیدرضا تاملی ^۲
دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی فرهنگی دانشکده علوم اجتماعی ارتباطات و رسانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.	طاهره جهان پرور ^۳
استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران	الهام عباسی ^۴
دانشجوی کارشناسی جامعه‌شناسی دانشگاه محقق اردبیلی	سمیرا باقری دین آباد ^۵

چکیده

هدف اصلی پژوهش پیرامون ارزیابی تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش به جرم (مقالات پژوهشی چاپ شده در فصلنامه معتبر علمی) است. روش پژوهش، فراتحلیل (نرم افزار کمی ترکیب اندازه اثر متغیرهای مستقل بر وابسته)، حجم نمونه ۱۶ سند تحقیقی، واحد تحلیل مقالات در بازه زمانی ۱۳۸۴ الی ۱۴۰۰ به روش نمونه‌گیری تعددی (غیر احتمالی) است. پژوهش بعد از شناسایی مقدار ضریب همبستگی، حجم نمونه و سطح معنی داری (به شرط معنی داری)، سال و نویسندگان تحقیق، آن‌ها را وارد برنامه cma2 نمود. نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی با گرایش به جرم رابطه معکوس و معنی داری دارد. مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد که اعتماد اجتماعی با مقدار ۴۹ درصد؛ تعلق مذهبی (۳۳ درصد)؛ حمایت اجتماعی (۳۶ درصد) بالاترین تأثیر؛ انسجام اجتماعی (۲۹ درصد)؛ مشارکت محلی (۲۳ درصد) اثری متوسط و تعلق محیطی با مقدار ۱۹ درصد کمترین تأثیر را داشته است. نتایج فوق نشان می‌دهد که در مجموع ۱۶ پژوهش فوق، توانسته‌اند ۰.۳۷ (تصادفی) از تغییرات گرایش به جرم را از طریق سرمایه اجتماعی تبیین کنند، به اندازه یک میزان تغییر در میزان سرمایه اجتماعی، ۳ دهم تغییرات در میزان گرایش به جرم رخ می‌دهد و با افزایش آن، احتمال ارتکاب جرم در بین گروه‌های مورد بررسی کاهش می‌یابد. گرایش به جرم در بین دانش‌آموزان (۰.۵۸۶) بیش از همه گروه‌ها متأثر از میزان سرمایه اجتماعی است. گرایش به جرم در بین مردان (۰.۳۹)، بیش از زنان (۳۳ درصد) است و به لحاظ فیزیکی؛ جسمانی و روانی مردان تمایل بیشتری به ارتکاب جرم در مقایسه با زنان دارند. بین سطح توسعه استان و گرایش به جرم رابطه معنی داری وجود دارد و مقدار آن برابر با ۱۱ درصد است. در این میان میزان گرایش به جرم در استانهای توسعه یافته (۳۰ درصد) بیشتر و در حال توسعه (۲۱ درصد) متوسط و کم توسعه (۱۴ درصد) کمتر است.

واژه‌های کلیدی: کنترل اجتماعی، بزهکاری و جرم، بی‌سازمانی محلی، سرمایه اجتماعی

* نویسنده مسئول: عضو هیئت علمی گروه تاریخ و جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه محقق اردبیلی. t.ashayeri@uma.ac.ir

استناد به این مقاله: عشایری، طاها، تاملی، حمیدرضا، جهان پرور، طاهر، عشایری، طاها، عباسی، الهام. (۱۴۰۲). تبیین میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش به جرم: فراتحلیل پژوهش‌ها. روانشناسی اجتماعی، ۶۹ (۱۱)، ۳۹-۵۲.

مقدمه

جرایمی مانند سرقت، قتل، نزاع و درگیری، کیف‌قاپی، جرائم جنسی و رفتارهای مجرمانه در جامعه، از پیامدهای ناسازگاری اجتماعی و اختلال در نحوه تعامل افراد با همدیگر، نوع شبکه‌های ارتباطی، نظارت‌های اجتماعی حاکم بر آن (سرمایه اجتماعی) است. تغییر سرمایه اجتماعی، آثار مثبت و منفی در بروز، کاهش و افزایش میزان جرائم دارد، برای سیاست‌گذاری در کاهش جرائم اجتماعی، نیازمند مراجعه مجدد به سرمایه اجتماعی هستیم (فتیحی و میرمقدم، ۱۳۹۴). سرمایه اجتماعی به‌مثابه بازدارندگی اجتماعی و حفاظت‌کننده اجتماع از آسیب‌ها، مسائل و ناپهنجاری‌های اجتماعی است. میزان حضور در اجتماع، اعتماد نهادی و اجتماعی، مشارکت در مناسک جمعی، تعلق اجتماعی قوی و پیوندهای عاطفی بین اعضای یک اجتماع، از شیوع جرم و بزه ممانعت می‌کند و با ایجاد یک مکانیسم نظارت غیررسمی، خودجوش و هنجار بخش، افراد را از انجام رفتارهای غیرعرفی، غیراخلاقی و ضد هنجار بازمی‌دارد (عشایری و همکاران، ۱۳۹۵). جرم یک عمل عمدی و ارادی علیه قانون بوده و غیرقابل حمایت و بخشودن بوده و مجرم باید به‌وسیله دولت دستگیر و مجازات شود. در قانون جزا جرم را برحسب شدت و ضعف مجازات به جنایت، جنه و خلاف تسلیم می‌کنند (ستوده، ۱۳۸۵). رابطه بین سرمایه اجتماعی و گرایش به جرم در تحقیقات مختلفی مورد تأیید قرار گرفته است، حدود ۱۶ تحقیق درباره ۱۳۸۴-۱۴۰۰ با سرچ در سایت مقالات علمی پژوهشی معتبر از جمله نورمگز، جهاد دانشگاهی و مگ ایران به ثبت رسیده است. همه این تحقیقات ضمن تأیید رابطه معکوس بین سرمایه اجتماعی و جرم، دارای پراکندگی در حوزه روش، اندازه اثر کلی و میزان اثر متغیرهای زمینه‌ای در گرایش به جرم هستند، تحقیق حاضر قصد دارد، ۱۶ سند تحقیقی فوق را با روش فراتحلیل از بعد اندازه اثر کلی برآورد نموده و راهکارهای لازم را در این باره ارائه نماید.

ریشه جرم را می‌توان تا سپیده‌دم تاریخ بشری واپس زد. قتل‌هاییل توسط قابیل نمونه جرم تاریخی است. انسان‌ها به دلایل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روانی، به جرم ارتکاب می‌کردند. در هرگونه جامعه واکنشی متفاوت داشتند، جامعه مکانیکی بیشتر بر طرد اجتماعی و مجازات وجدان جمعی و جامعه ارگانیکی به مجازات کیفری و بعدها به اصلاح اجتماعی (پیشگیری ثالث) متکی بوده است.

جرم همان فعل یا ترک فعلی است که مرتکب آن از طرف مردم و جامعه طرد می‌شود و یا به‌موجب قانون برای آن‌ها مجازات تعیین شده است (ستوده، ۱۳۸۵). این عمل و رفتاری از طرق قانون و نظام قضایی تحت پیگیری حقوقی و کیفری قرار می‌گیرد (نیازی و همکاران، ۱۳۹۸). جرم تخطی از حقوق جنایی است (سهراب‌زاده، ۱۳۸۹). در جامعه جرائم در سه زمینه: ۱. جرائم علیه اشخاص (ضرب و جرح و تجاوز جنسی، ورود غیرقانونی به منزل دیگران، نزاع و قتل)؛ ۲. جرائم علیه اموال و دارایی دیگران (دزدی، کلاهبرداری و تصرف اموال)؛ ۳. جرائم علیه نظم عمومی جامعه (خرید و فروش مواد مخدر و رانندگی در حالت مستی) رخ می‌دهد. از منظر رفتاری، جرم به رفتارهای جنایت‌آمیز اشاره داشته و مجرم به فردی اطلاق می‌شود که مرتکب انواع جرائم ترسناک می‌شود و این جرائم به‌صورت عمد، از روی حیله و نیرنگ، به‌طور پنهانی برای به دست آوردن یک ماده یا یک اثر انجام می‌شوند پدیده جرم، موجب بی‌نظمی و سلب آسایش و امنیت افراد جامعه می‌گردد که وقوع آن نه‌تنها پیامدهای فوری برای فرد قربانی دارد، بلکه پیامدهای منفی اجتماعی و هزینه‌های فزاینده اقتصادی برای همه افراد جامعه در پی دارد (پورسینا و همکاران، ۱۳۹۷). جرم را به‌عنوان پدیده‌ای عمومی هرگز نمی‌توان ریشه‌کن کرد، موضوعی که دورکیم را در سراسر زندگی مجذوب کرد. وی جرم را در بین بومیان نخستین و حتی بیش از آن، در تمدن‌های پیشرفته که عدالت جبرانی جانشین عدالت کیفری یا جزایی شده بود، کشف کرد. دورکیم جرم را از دیدگاه کارکردی محرکی برای، نوآوری می‌دانست و هربرتمید، مجازات مجرم را از دیدگاه کارکردی وسیله‌ای برای تثبیت انسجام جامعه می‌دانست. به لحاظ تاریخی، جرم‌شناسی، رشته‌ای فرعی از جامعه‌شناسی دنبال شد، اولین رشته،

زیست‌شناسی بود که طبق آن سرپیچی از قانون جزا ریشه وراثتی دارد و جبر قانونمندی موجب آن می‌شود. این نگرش سال تلاش غیرعلمی، از میان رفت؛ به‌مرور نگرش‌ها اقتصادی به ریشه‌شناسی جرم پرداخت و جرم را معلول فقر می‌دانستند. این رویکرد نیز به احتمال درست بود، ولی چندان پذیرفتنی نبود. آخرین فرد ادوین ساترلند بود که ضربه نهایی را به تحلیل اقتصادی زد و آن را از تحلیل جرم کنار گذاشت. وی در کتاب درسی خود، نظریه مشهور جامعه‌شناختی یعنی هم‌نشینی افتراقی را ارائه داد. به‌مرور توماس و زنانیه‌کی، از رویکرد اجتماعی-روانشناختی بین بی‌سازمانی اشکال خانواده‌های در حال گذار (از روستا به شهر) و جرم، ارتباطی منطقی یافتند. با گذر زمان، هوارد بکر، با سردبیری مجله مسائل اجتماعی، کارهای اساسی درباره جرم انجام داد. بعدها محققان در مکتب شیکاگو، از جمله تانبوم (۱۹۳۸) با انتشار کتاب جرم و اجتماع، به جرم به‌مثابه یک مسائل اجتماعی پرداختند و کتاب بعدی در این مکتب از آن لمرت (۱۹۵۱) بنام آسیب‌شناسی اجتماعی بود. این دو متفکر، از نگاه برچسب و انگ‌زنی به جرم نگریستند و جرم برساختی اجتماعی-فرهنگی تعریف کردند (کوزر و روزنبرگ، ۱۳۹۷). همین جریان تاریخی، مطالعه و ریشه‌های ارتکاب جرم، سرانجام جامعه‌شناسی جرم را نهادینه کرد و اکثر مطالعات امروزه از منظر سرمایه اجتماعی، الگوهای فرهنگی و فضای قابل دفاع شهری و بی‌سازمانی اجتماعی (آنومی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) به ارتکاب جرم می‌نگرند. در این میان کوهن ریشه کج‌روی و ارتکاب به جرم را شکست اهداف مقبول اجتماعی (وردایی و پرندان، ۱۳۹۵) و محرومیت نسبی می‌دانستند (صدیق سروستانی، ۱۳۸۳). بر این اساس، ارتکاب به جرم به‌مثابه یک مسئله اجتماعی و بشدت از عنصر سرمایه اجتماعی تأثیر می‌پذیرد، حتی با وجود فقر، محرومیت نسبی و شکاف اقتصادی-طبقاتی، وجود یک سرمایه اجتماعی، غنی می‌تواند از ارتکاب به جرم پیشگیری کرده و فرد از عمل غیرقانونی منع نماید. کاهش سرمایه اجتماعی، همراه با خاموشی کنترل اجتماعی غیررسمی (وجدان جمعی، ایمان، باورهای اخلاقی) همراه است، آدم‌ها در این شرایط، برای رسیدن به هدف و انجام آن، دست به هرگونه توجیهی می‌زنند. بر این اساس ۱۶ تحقیق درباره اهمیت و تأثیر سرمایه اجتماعی در مسئله جرم صورت گرفته است، هدف تحقیق حاضر انجام یک فراتحلیل جامع بروی آن‌ها جهت دستیابی به یک اثر کل؛ تأثیر متغیرهای زمینه و میانجی بر جرم و درنهایت اثر تک‌تک مطالعات به شرح زیر است:

۱. مطالعه تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم در بازه زمانی ۱۳۸۴-۱۴۰۰

۲. برآورد تأثیر کلی پژوهش و میزان اثر متغیرهای تعدیلگر بر جرم

مبانی و رویکردهای نظری

جرم: هر جا، جامعه انسانی وجود دارد، آنجا هنجارهای جمعی، عرف و عادات و رسوم قومی و قانون نیز هست، در این میان چون جامعه انسانی است، به‌یقین جرم نیز وجود خواهد داشت. گیدنز، جرم را هرگونه شیوه رفتاری تعریف می‌کند که قانون را نقض کند (گیدنز، ۱۳۸۶). جرم در حالت انزوا و انفرادی معنی و مفهومی ندارد و در زمان و مکان متغیر است. آنچه را در یک دوران در بین ملت‌ها جرم محسوب می‌شده یا می‌شود، احتمالاً در دوران یا مکان دیگر به‌عنوان جرم نمی‌شناسند (عباسی، ۱۳۸۲). «تارد^۱» جرم را تجاوز به حق و وظیفه می‌داند. جامعه‌شناسان و روانشناسان اجتماعی، مخالفت با آداب و سنن اجتماعی را جرم تلقی می‌کنند (اسلامی و همکاران، ۱۳۸۹). جرم عملی است که به احساسات قوی جمعی آسیب وارد می‌کند. منظور حالت‌های احساسی است که سرپیچی از آن‌ها باعث قانون‌شکنی شده است. موردی مانند دزدی و کج‌سلیقگی، هردو به احساسات نوع‌دوستی آسیب واحدی می‌رسانند، یعنی رعایت نکردن احساساتی که متعلق به دیگران است. جرم با شرایط بینانی زندگی اجتماعی گره‌خورده است (کوزر و روزنبرگ، ۱۳۹۷). جرم به چندین دسته ۱. جرائم خیابانی (خشونت‌آمیز، مالی، اخلاقی)؛ ۲. جرائم یقه سپیدان (شغلی و صنعتی و رایانه‌ای)؛ ۳. جرائم سازمان‌یافته (عملکرد تجاری غیرقانونی کالا

1. Tardy.

و خدمات جهت سودزایی؛ ۴. جرائم سیاسی (سوءاستفاده از قدرت) است (ستوده، ۱۳۸۵). در جامعه دو گونه بی‌هنجاری الف. بی‌هنجاری طبقه پایین: بی‌هنجاری یقه آبی یا یقه‌چرکین‌ها؛ ب. بی‌هنجاری طبقه بالا: جرائم یقه‌سفید، یقه طلایی، یقه قرمز مرتبط با جرم رایج است. معمولاً جرائمی که طبقه پایین انجام می‌دهند خیلی ریز (سرقت، زورگیری و اخاذی) هستند، آن‌ها این دسته از جرم‌ها را به خاطر این انجام می‌دهند که معیشت خود و خانواده را تأمین کنند. معمولاً فقط از توانایی یدی، جسمی ضعیفی برخوردار هستند؛ اما این یقه آبی‌ها در نهادهای دولتی آن‌ها را محکوم می‌نمایند. این کار برجسب‌زنی نامیده می‌شود و زمینه جرم‌های بعدی را فراهم می‌کند. یقه آبی‌ها چون مهارت کلامی ندارند و فاقد سرمایه‌های اجتماعی هستند با نهادهای دولتی قدرت تعامل ندارند و خیلی راحت گرفتار قانون می‌شوند. یقه‌سفیدها، هوش بالایی دارند و دارای مهارت قوی در گفتار و کردار هستند و همچنین دارای اخلاق (اخلاق سودگرایانه) هستند. این گروه چون دارای سرمایه اجتماعی هستند و با نهادهای دولتی در ارتباطند، جرم سنگینی (احتکار، قاچاق کالا، قاچاق انسان، کلاهبرداری و وام) انجام می‌دهند. در حقیقت این یقه‌سفیدها هیچ‌وقت از زور و قدرت استفاده نمی‌کنند؛ بلکه با مهمانی دادن و نمک گیرکردن طرف مقابل به اهداف خود دست می‌یابند. یقه طلایی‌ها، آن دسته از جوانانی هستند که در منصب قدرت بوده و مقام دولتی دارند و دارای پست‌های اجرایی هستند به همین خاطر از موقعیت خود برای دور زدن قوانین بهره می‌گیرند. یقه طلایی‌ها چون در جامعه دارای سمت بالایی هستند و همه آن‌ها را می‌شناسند، هیچ‌وقت هیچ دادگاهی پرونده این‌ها را پیگیری نمی‌کند و اگر پرونده‌ای داشته باشند آن را گم‌و‌گور می‌کنند و به همت علت دادگاه را تحت تأثیر قرار می‌دهند. یقه قرمزها یا یقه سرخیم همان ترکیبی از یقه‌سفید و طلایی‌اند که دست‌به‌کارهای خشونت‌آمیز (قتل، آدم‌ربایی و درگیری فیزیکی) می‌زنند. در جامعه وقتی یقه‌سفید و یقه طلایی مرتکب جرمی می‌شوند و کسی متوجه نمی‌شود، اگر جرم این‌ها توسط خویشاوند؛ فامیل و یا رسانه مشخص شود، افراد یقه قرمز به دنبال حذف فیزیکی افرادی هستند که جرم این‌ها را کشف کرده و قصد دارند آن را افشا کند و با تهدید و ترساندن سعی می‌کنند که از اقدام آن‌ها جلوگیری کنند (نجفی، ۱۳۹۱).

نظریه بی‌سازمانی محلی

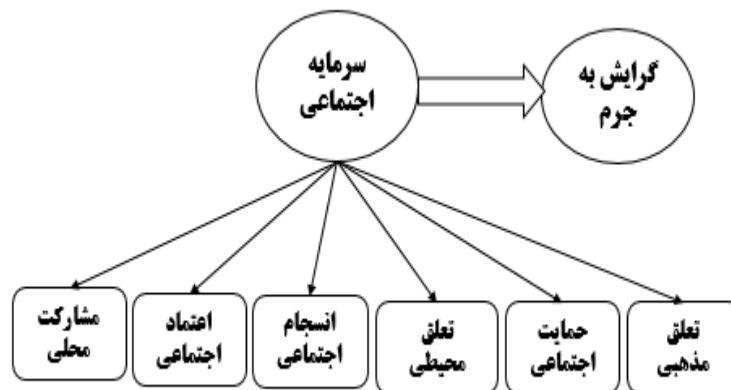
بی‌سازمانی مقابل سازمان یعنی آشفتگی، بی‌نظمی، بی‌مقرراتی، بی‌قاعدگی و ازهم‌پاشیدگی آمده است؛ یعنی حالتی از بحران، درهم‌ریختگی و بی‌تعادلی که امکان یک آشوب و بحران بعدی را نشان می‌دهد. بی‌سازمانی محلی همان بی‌سازمانی اجتماعی است که در آن تعادل و نظم و انسجام محله، دچار فروپاشی شده و ساکنان نوعی از بی‌تفاوتی اجتماعی را تجربه می‌کند. این محله با این خصوصیات، پنجره شکسته را ترسیم می‌کند که با یک نگاه از دور به ساحت نemat، می‌توان فهمید که به حال خود رهاشده و نظارت و کنترلی بر آن نیست، پنجره‌های شکسته محلی، بیانگر بی‌سازمانی محلی هستند. سیگنالی برای انجام جرم، بزه، خلاف‌کاران و خرده‌فرهنگ‌های مجرم است. در این محله فقر، گروه‌های مهاجر، ناهمگونی نژادی، بی‌ثباتی جمعیتی (به دلیل جابجایی و اجاره‌ای بودن واحدهای مسکونی)، کنترل اجتماعی (رسمی و غیررسمی) بسیار ناکارآمد است، به‌مرور ساختمان، محلات، معابر و نهادهای محلی فرسوده شده و ساکنان نام‌آشنا، مشهور و متمدن خود را از دست می‌دهد، جایگزین آن‌ها، گروه‌های حاشیه‌ای، طبقات کارگر، پایین و مهاجرانی هستند که زندگی در این مکان به دلایل طبقه اجتماعی برایشان مقرون‌به‌صرفه است، در اینجا امکان شکل‌گیری سرمایه اجتماعی دیگر وجود ندارد، چون انتظارت جمعی شکل نگرفته است، گروه‌ها نسبت به هم بی‌تفاوت بوده و دلیل آن فقدان تفاهم مشترک، گفتگوی جمعی و نبود هشدارهای اجتماعی است، نوعی دل‌زدگی از جمع و بی‌تفاوتی حاکم شده است، جرم در این شرایط زاده می‌شود. نبود کنترل اجتماعی همراه با ارتکاب به جرم است (احمدی، ۱۳۹۰). به دلایل اختلال در کنترل اجتماعی، محله سازوکار خودتنظیمی خود را در برابر جرم از دست می‌دهد، چون سرمایه اجتماعی شکل نگرفته است (دوچ و

کراوس، ۱۳۸۶). علت این بحرانی بودن کنترل، تغییرات سریع در سازمان محله است (محمدی اصل، ۱۳۸۵). محلاتی که با تضاد فرهنگی، کاهش انسجام سنتی، ضعف قوانین اجتماعی و بی تفاوتی اجتماعی همراه هستند، بهترین مکان برای انجام جرم هستند. بر گس، یک الگوی نوع آرمانی^۱ از بی‌سازمانی محلی به شکل دوایر متحدالمركز از مرکز به پیرامون شامل: ۱. منطقه تجاری- مرکزی؛ ۲. منطقه انتقالی؛ ۳. منطقه سکونتگاهی کارگران؛ ۴. منطقه سکونتگاهی طبقه متوسط و ۵. منطقه با کم‌ترین جرم؛ ترسیم کرده است. ارتکاب به جرم را مختص منطقه نوع ۲ می‌داند و البته در نوع ۳ هم نزاع و خشونت و اختلافات محلی موج می‌زند. پس ریشه‌های بحران در منطقه نوع دوم، به دلیل جمعیت گذار، انسان‌های ناآشنا، فقر، ناهمگونی قومی و فقدان یک سرمایه محلی-اجتماعی است. در این الگوی آرمانی، نهادهای سنتی و آداب‌ورسوم محلی، جهت کنترل اجتماعی وجود ندارند. همانند بر گس، کلیفورد شاو و هنری مک کی، از منطقه‌ای فقیرنشین، بی‌ثبات، شلوغ به علت ناهمگونی قومی و فقدان سرمایه اجتماعی نام می‌برد که سرآغاز شکل گرفتن فضای بی‌دفاع محلی است. توماس و زنانیه کی، نیز علت جرم را در همین محلات بی‌سازمان و بی‌ریشه عنوان کرده‌اند. در این محلات، رشد بالای جمعیت، درصد بالای خانواده‌ها نیازمندترمیم، میزان پایین مالیات خانه، میزان پایین اجاره‌بها و پرسه زنی، رایج است، این شرایط شبکه‌های تعاملی را از بین می‌برد. ردنی استارک نیز با بیان ۵ ویژگی: ۱. تراکم اجتماعی؛ ۲. فقر؛ ۳. کاربردی چندگانه (ترکیبی از سکونت، اجاره و خرده‌فروشی و مغازه)؛ ۴. تحرک جمعیتی (ورود و خروج مهاجران)؛ ۵. ساختمان‌های متروکه (پنجره شکسته و محلات بی‌نظم)، ایده بی‌سازمانی محلی را بیان کرده است (پروین و همکاران، ۱۳۹۵). ورث ریشه نظریه بی‌سازمانی محلی را با شمار زیاد جمعیت، تراکم بالا و ناهماهنگی‌های قومی و نژادی در مناطق شهری، روابط انسانی سطحی، گذرا و گمنام شرح داده است. جرم محصول شکسته شدن کنترل اجتماعی غیررسمی و ظهور فرهنگ مجرمانه در این محله‌هاست. شهرنشینی و صنعتی شدن؛ موجب از میان رفتن نظم و الگوهای منسجم از ارزش‌ها می‌شوند، سپس اجتماعی جای آن‌ها را می‌گیرند که دارای نظام‌های ارزشی و هنجاری متعارض هستند. نتیجه تخریب زندگی شهری، بی‌احساسی و غریبگی در نهادهایی مانند؛ خانواده، دوستی و سایر گروه‌های اجتماعی است. وقتی ارزش‌ها مخدوش می‌شوند، تعاریف متفاوتی از رفتار بهنجار نیز به وجود می‌آید که با سایر رفتارها در تناقض است. چنین نابسامانی در مناطق مرکزی شهر رایج‌تر است و هر چه از این مناطق دورتر شویم، کاهش می‌یابد. جرائم نیز بیشتر در چنین مناطق نابسامانی رخ می‌دهند (رابینگتن و واینبرگ، ۱۳۸۶). پارک می‌گوید که اساس سازمان اجتماعی همان سنت‌ها، رسوم، خانواده، همسایگی و جامعه هستند که جمعاً در طول دوران پایداری، مردم را کنترل می‌کنند. شهرنشینی، صنعتی شدن و مهاجرت، این‌گونه تأثیرات پایدارکننده را مختل کرده و بدین‌وسیله، اقتدار نظام‌های اجتماعی سنتی را سست می‌کنند. نمونه‌های بی‌سازمانی اجتماعی را می‌توان در میان؛ مهاجران، بزهکاران و خانه‌به‌دوشان وزندگی‌های بی‌ریشه، در مناطقی که این‌گونه افراد وجود دارند، یافت (رابینگتن و واینبرگ، ۱۳۸۶). ویلسون و کلینگ (۱۹۴۲) در یکی از مشهورترین مقاله‌های خود می‌گویند مردم نه‌تنها از جرم هراس دارند، بلکه در مورد اختلال و بی‌نظمی نیز دچار یک نوع ترس و وحشت هستند. اختلال می‌تواند هم به شکل افراد مخل (گروه‌های غیرقابل‌پیش‌بینی، گداها، معتادها، نوجوانان جنجالی، فاحشه‌ها، تنبل‌ها و بیماران روانی) و یا به شرایط فیزیکی (مانند اموال متروکه، پنجره‌های شکسته، آشغال و مناطق عمومی خراب و ویران) مخل نظم باشد. این اختلال، چرخه از نواقص را تولید می‌کند که می‌تواند هم مولد ترس و هم جرم باشد (مالمیر، ۱۳۸۸). فردیناند تونس^۲ نیز تغییرات سرمایه اجتماعی و ظهور بی‌سازمانی اجتماعی را در جامعه مدرن می‌داند که در آن بی‌ثباتی، نبود سنت‌های خویشاوندی، شبکه‌های تعاملی و فقدان احساس و دغدغه مشترک، بسترهای جرم را شکل می‌دهد (زیتلین، ۱۳۹۲). دورکیم به بحران همبستگی ناشی از اجتماعات دینی؛

^۱ Ideal – Typical Pattern.

^۲ Ferdinand Tonnies

پارسونز به همبستگی و انسجام ناقص در میان اعضای جهان اجتماعی؛ مارکس به توزیع نابرابر ثروت و قدرت و اختلال طبقاتی؛ هیرشی به بحران کنترلی ناشی از ضعف سرمایه اجتماعی؛ ساترلند به چشم و چشمی طبقاتی (بین طبقات پایین و بالا)، در تبیین جرم پرداخته‌اند (زوبه، ۱۳۹۷). در این جامعه، جرائم در جامعه، معلول بی‌سازمانی اجتماعی است. زوال پیوندهای محلی و کاهش سرمایه اجتماعی گروه‌های اولیه، بستر و زمینه ارتکاب به جرم را فراهم می‌کند. از دست رفتن ریشه‌های اخلاقی و تکیه‌گاه اجتماعی، انحرافات شروع می‌شود. سامپسون و گروز مدلی از بی‌سازمانی اجتماعی، سرمایه اجتماعی و ارتکاب جرم را نشان می‌دهند. نظریه پردازان فوق، از مفهوم کارآمدی جمعی در تکمیل بی‌سازمانی اجتماعی استفاده کردند؛ یعنی کاهش اثرگذاری شبکه‌های محلی، همبستگی اجتماعی، کاهش شناخت ارزش‌ها هنجارهای مشترک ساکنان و ضعف همدلی اجتماعی، باعث ارتکاب به جرم می‌شود (فتحی و همکاران، ۱۳۹۴). در این مدل، ساختار و سازمان محله مواردی از جمله پایگاه اقتصادی، همگونی قومی، تحرک سکونتی، خانواده بحرانی، زمینه ظهور سرمایه اجتماعی مبتنی بر همزیستی را از بین می‌برد، افزایش شدت بی‌سازمانی اجتماعی در اثر نبود اعتماد و انسجام اجتماعی، فقدان تعلق محیطی، کاهش سنت‌های همسایگی و زوال مؤلفه و عناصر سازنده سرمایه اجتماعی محلی (هویت گروهی، تعلق محلی، انتظارات و دغدغه و نگرانی جمعی، مشارکت محلی)، فرصت‌های ارتکاب جرم را فراهم می‌سازد (پروین و همکاران، ۱۳۹۵). بر این اساس، الگوی نظری تحقیق به شرح زیر ترسیم شده است:

مدل ۱. الگوی نظری پژوهش

پیشینه مطالعات سرمایه اجتماعی و جرم

تحقیقات صورت گرفته در زمینه سرمایه اجتماعی و جرم از سال ۱۳۸۴-۱۴۰۰ که آخرین مقالات منتشر شده در سایت نورمگز، مگاایران و جهاد دانشگاهی بوده‌اند، در جدول شماره ۱ جهت ورود به نرم‌افزار فراتحلیل ذکر شده‌اند. جدول ۱. پیشینه مطالعات سرمایه اجتماعی و جرم (بازه زمانی ۱۳۸۴ الی ۱۴۰۰)

عنوان مقاله	نویسنده	محل مطالعه	جامعه آماری	حجم نمونه	شیوه نمونه‌گیری	هویت قومی	استان
بررسی جامعه‌شناختی تأثیر انواع سرمایه‌بر گرایش به ارتکاب جرم	حسین‌زاده و همکاران (۱۴۰۰)	اهواز	جوانان	۳۸۴	خوشه‌ای	عرب	خوزستان
بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم در ایران	ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۹)	سراسر	داده‌های آماری	۲۲	تعمدی	فارس	ایران
بررسی رابطه متقابل افزایش سرمایه اجتماعی و کاهش جرم جوانان	کوشا و همکاران (۱۳۹۷)	بوشهر	جوانان	۳۸۰	تصادفی	فارس	بوشهر
تحلیل جامعه‌شناختی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرائم جوانان	احمدی و همکاران (۱۳۹۵)	سنندج	مجرمان زندانی	۱۹۶	تصادفی	کرد	کردستان
رابطه سرمایه اجتماعی و جرم جوانان	خواججه‌نوری و زارعی محمودآبادی (۱۳۹۵)	یزد	جوانان	۳۸۰	تصادفی ساده	فارس	یزد
بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش میزان جرائم و رابطه میان سرمایه اجتماعی و گرایش به ارتکاب جرم در میان دانشجویان	فتحی و میر مقدم (۱۳۹۴)	شهریار	جوانان	۱۷۴	تصادفی	فارس	البرز
سرمایه اجتماعی و تکرار جرم در میان زندانیان	محمودی و همکاران (۱۳۹۴)	چهارمحال بختیاری	دانشجویان	۳۲۰	تصادفی	لر	چهارمحال و بختیاری
بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم	افراسیابی و خرم‌پور (۱۳۹۳)	یزد	مجرمان زندانی	۳۸۴	تصادفی	فارس	یزد
تبیین جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم	خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۳)	اصفهان	شهروندان	۳۵۴	تصادفی	فارس	یزد
بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با میزان جرم	رزاقی و رضوانی (۱۳۹۲)	مازندران	مجرمان زندانی	۱۵۳	خوشه‌ای	مازنی	مازندران
بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم	طالب‌زاده و همکاران (۱۳۹۲)	شهرکرد	مجرمان زندانی	۱۵۰	تصادفی	لر	چهارمحال و بختیاری
تأثیر سرمایه اجتماعی بر روی میزان گرایش به جرم زنان سرپرست خانوار	مرادی شهباز (۱۳۹۱)	یاسوج	مجرمان زندانی	۴۶۰	تصادفی ساده	لر	کهگیلویه و بویر احمد
بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی و وقوع جرم	خادمیان (۱۳۹۰)	بابلسر	زنان	۴۰۰	خوشه‌ای	مازنی	مازندران
تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم	عدالتی و همکاران (۱۳۹۰)	شیراز	زندانیان	۱۲۵	تصادفی	فارس	فارس
تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم	مداح و شریفی (۱۳۸۹)	سمنان	مجرمان زندانی	۱۱۵	تصادفی	فارس	سمنان
تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان	چلبی و مبارکی (۱۳۸۴)	تهران	مجرمان زندانی	۳۲۰	طبقه‌ای تصادفی	فارس	تهران

روش تحقیق

روش انجام تحقیق از نوع فراتحلیل کمی است که محقق با استفاده از مرور ادبیات و تحقیقات صورت گرفته در بازه زمانی ۱۳۸۴-۱۴۰۰، با محوریت سرمایه اجتماعی و گرایش به جرم، با حجم نمونه ۱۶ تحقیق را شناسایی و بعد از کنترل از حیث روشی، اعتبار، روایی و یافته‌های علمی، آن‌ها را برحسب روش، حجم نمونه، ضرایب همبستگی و سطح معنی‌داری، جامعه آماری، سال و غیره دسته‌بندی و سازمان‌دهی کرده است. بعد از شناسایی ضرایب همبستگی و حجم نمونه و سطح معنی‌داری تحقیقات، آن‌ها وارد نرم‌افزار شده و اندازه اثر نهایی هر پژوهش و اثر نهایی کل به‌وسیله فرمول فیشر و کوهن برآورد شده است. برای تشخیص همگنی یا ناهمگنی تحقیقات فوق، از نمودار کیفی، آزمون Q استفاده شده و بعد از اثبات فرض ناهمگونی بین مطالعات از متغیر تعدیلگر (زمینه‌ای) برای سنجش میزان اثر آن بر ارتکاب به جرم استفاده شده است.

جدول ۲. جامعه آماری و هویت قومی پژوهش

گروه موردبررسی	فراوانی	درصد	هویت گروهی	فراوانی	درصد
مجرمان زندانی	۸	۵۰	فارس	۱۰	۶۰
شهروندان	۱	۶	مازنی	۱	۶
دانش آموزان	۲	۱۲	عرب	۱	۶
دانشجویان	۲	۱۲	کرد	۱	۶
جوانان	۲	۱۲	لر	۳	۱۸
زنان	۱	۶	جمع کل	۱۶	۱۰۰
جمع کل	۱۶	۱۰۰			

۵۰ درصد از جامعه آماری پژوهش که پرسشنامه روی آن‌ها توزیع شده است، مربوط به مجرمان زندانی و در مرتبه بعدی متعلق به جوانان (۱۲ درصد) است همچنین نتایج نشان می‌دهد که ۶۰ درصد از گروه مورد بررسی فارس هستند.

جدول ۳. اندازه اثر پژوهش

نویسندگان و سال	گزارش آماری			
	sig	Z	upper	lower
حسین‌زاده و همکاران (۱۴۰۰)	۰.۰۰۰	۷.۰۲۲	۰.۴۳۰	۰.۲۵۴
ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۹)	۰.۰۰۲	۲.۲۸۰	۰.۷۵۰	۰.۰۷۳
کوشا و همکاران (۱۳۹۷)	۰.۰۰۰	۹.۸۵۷	۰.۴۹۴	۰.۳۴۷
خواججه‌نوری و زارعی محمودآبادی (۱۳۹۵)	۰.۰۰۰	۳.۵۵۴	۰.۲۷۷	۰.۰۸۲
احمدی و همکاران (۱۳۹۵)	۰.۰۲۱	۲.۳۱۳	۰.۲۹۸	۰.۰۲۵
فتحی و میر مقدم (۱۳۹۴)	۰.۰۰۰	۹.۲۵۰	۰.۶۹۵	۰.۵۰۶
محمودی و همکاران (۱۳۹۴)	۰.۰۰۰	۷.۷۴۷	۰.۴۰۸	۰.۲۱۰
افراسیابی و خرم‌پور (۱۳۹۳)	۰.۰۰۰	۴.۶۵۴	۰.۳۲۶	۰.۱۳۷
خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۳)	۰.۰۰۰	۷.۷۵۹	۰.۴۷۷	۰.۳۰۰
طالب‌زاده و همکاران (۱۳۹۲)	۰.۰۰۰	۵.۶۹۵	۰.۵۵۹	۰.۲۹۹
رزاقی و رضوانی (۱۳۹۲)	۰.۰۰۱	۳.۳۹۱	۰.۴۱۱	۰.۱۱۶
مرادی شهباز (۱۳۹۱)	۰.۰۰۰	۷.۵۹۴	۰.۴۱۹	۰.۲۵۸
خادمیان (۱۳۹۰)	۰.۰۰۰	۴.۷۰۸	۰.۳۲۳	۰.۱۳۷
عدالتی و همکاران (۱۳۹۰)	۰.۰۰۰	۵.۳۶۸	۰.۵۸۱	۰.۲۹۹
مداح و شریفی (۱۳۸۹)	۰.۰۰۰	۹.۶۰۶	۰.۷۹۸	۰.۶۱۸
چلبی و مبارکی (۱۳۸۴)	۰.۰۰۰	۳.۶۱۰	۰.۳۰۳	۰.۰۹۲

نتایج فوق نشان می‌دهد که مداح و شریفی (۱۳۸۹)، با مقدار ۰.۷۲۰ و فتحی و میر مقدم (۱۳۹۴) با مقدار ۰.۶۰۹ بیشترین اثر را گرایش به جرم داشته‌اند؛ یعنی در این تحقیقات سرمایه اجتماعی توانسته مقدار بیشتری از گرایش به جرم را تبیین نماید.

جدول ۴. اثر مؤلفه سرمایه اجتماعی بر جرم

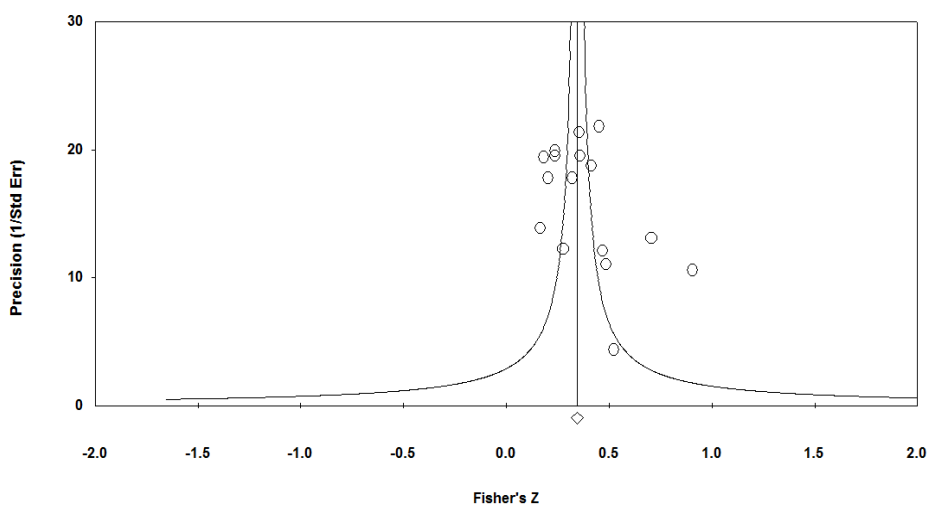
متغیرها	گزارش آماری	
	Z	Effect size
تعلق مذهبی	۲۲.۹۱۸	۰.۳۳۳
حمایت اجتماعی	۹.۲۱۶	۰.۳۶۲
انسجام اجتماعی	۱۴.۷۱۸	۰.۲۹۷
تعلق محیطی	۱۵.۰۹۱	۰.۱۹۱
اعتماد اجتماعی	۱۳.۰۶۰	۰.۴۹۲
مشارکت محلی	۴.۷۰۸	۰.۲۳۲
اثر کلی	۸.۷۵۵	۰.۳۷۲

مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد که اعتماد اجتماعی با مقدار ۴۹ درصد؛ تعلق مذهبی (۳۳ درصد)؛ حمایت اجتماعی (۳۶ درصد) بالاترین تأثیر؛ انسجام اجتماعی (۲۹ درصد)؛ مشارکت محلی (۲۳ درصد) اثری متوسط و تعلق محیطی با مقدار ۱۹ درصد کمترین تأثیر را داشته است. نتایج فوق نشان می‌دهد که در مجموع ۱۶ تحقیق فوق، توانسته‌اند ۰.۳۷ (تصادفی) از تغییرات گرایش به جرم را از طریق سرمایه اجتماعی تبیین کنند، به‌اندازه یک‌میزان تغییر در میزان سرمایه اجتماعی، ۳ دهم تغییرات در میزان گرایش به جرم رخ می‌دهد و با افزایش آن، احتمال ارتکاب جرم در بین گروه‌های مورد بررسی کاهش می‌یابد.

نمودار کیفی (بررسی میزان همگنی و ناهمگنی پژوهش)

در رگرسیون اگر مقدار فیشر و نحوه پراکندگی اطراف خط نشان می‌دهد که مطالعات تا چه اندازه همگن هستند، مطابق پراکندگی نقاط اطراف خط شیب، مطالعات فوق همگن نیستند، به دلیل تفاوت‌های جغرافیایی، زمان اجرا، نویسندگان یا نوع جامعه آماری مورد تحقیق دارای اختلاف و واریانس هستند. در این نمودار، در صورت عدم وجود سوگیری انتشار، مطالعات انجام‌شده به‌صورت متقارن در اطراف اندازه اثر ترکیبی توزیع می‌شوند.

Funnel Plot of Precision by Fisher's Z

نمودار ۱. رگرسیون اگر برای میزان همگنی و ناهمگنی پژوهش

آزمون Q

این آزمون برای همگنی و ناهمگنی مطالعات بکار می‌برود. دو فرض اساسی مطرح می‌کند: فرض صفر: بین مطالعات تحت بررسی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. فرض خلاف: بین مطالعات تحت بررسی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در صورتی همگنی مطالعات، از اندازه ثابت و استفاده می‌شود، نتایج حاصل از تصادفی، در شرایط ناهمگنی، قابلیت تعمیم بیشتری نسبت به مدل ثابت دارد.

جدول ۵. آزمون Q

وضعیت همگنی مطالعات			
Q-value	df	p-value	i-squared
۱۰۲.۷۳۷	۱۵	۰.۰۰۰	۸۵.۴۰۰

با توجه به نتایج مدل با اطمینان با ۹۹ درصد می‌توان گفت که فرض صفر مبتنی بر همگن بودن مطالعات رد شده و فرض ناهمگونی (عدم همگنی) پژوهش‌ها تأیید شده است. معنادار بودن $Q=102$ نشان از وجود ناهمگنی است. مقدار مجذور آ دارای مقاداری بین ۰-۱۰۰ است و ناهمگنی را به صورت درصدی نشان می‌دهد. هرچه به ۱۰۰ نزدیک‌تر، نشان‌دهنده ناهمگنی بیشتر اندازه‌های اثر پژوهش اولیه است. مقدار (۸۵) درصد مؤید این است که ۸۵ درصد تغییرات کل مطالعات به ناهمگنی بین پژوهش مربوط است. بر این مبنا باید از اثر تصادفی برای تحلیل استفاده کرد؛ یعنی این وضعیت می‌گوید که بررسی بین سرمایه اجتماعی و گرایش به جرم، به لحاظ ویژگی تحقیقات از هم متفاوت هستند، بایستی برای مشخص کردن محل این تفاوت‌ها و واریانس از متغیر تعدیلگر استفاده کرد. نامتجانس بودن، نشانگر وجود اثر تعدیل در اندازه اثر مطالعات است. پس علاوه بر اندازه اثر، باید اثر تعدیل متغیرهای دیگر را نیز بررسی کرد.

تأثیر متغیر تعدیلگر در گرایش به جرم

متطابق نمودار ۱ و آزمون کیو، می‌توان گفت که در تبیین و تغییرات جرم، متغیرهای دیگری نیز تأثیر دارند که با عنوان میانجی یا تعدیلگر هستند. در ادامه تأثیر گروه‌ها به تفکیک و به صورت کلی بر جرم برآورد شده است.

-تأثیر نوع جامعه آماری بر گرایش به جرم

جدول ۵. تأثیر نوع جامعه آماری بر گرایش به جرم

گروه موردبررسی		اثر تصادفی	
متغیرها	ضریب	مقدار Z	معنی‌داری
مجرمان زندانی	۰.۲۹۶	۸.۸۶۱	۰.۰۰۰
شهروندان	۰.۱۹۱	۱۵.۰۹۱	۰.۰۰۰
دانش‌آموزان	۰.۵۸۶	۲.۹۴۷	۰.۰۰۰
دانشجویان	۰.۲۳۲	۴.۷۰۸	۰.۰۰۰
جوانان	۰.۳۸۱	۶.۷۸۰	۰.۰۰۰
اثر کل	۰.۳۱۰	۱۴.۷۶۴	۰.۰۰۰

نتایج فوق نشان می‌دهد که گرایش به جرم در بین دانش‌آموزان (۰.۵۸۶) بیش از همه گروه‌ها متأثر از میزان سرمایه اجتماعی است، هرچه میزان سرمایه اجتماعی در بین دانش‌آموزان بیشتر، به همان میزان احتمال گرایش به جرم بسیار اندک است، همچنین به ترتیب گروه‌های جوانان (۰.۳۸۱)، مجرمان زندانی (۰.۲۹۶)، دانشجویان (۰.۲۳۲) و درنهایت شهروندان (۰.۱۹۱) از سرمایه اجتماعی در گرایش به جرم تأثیر پذیرفته‌اند. در این میان به ترتیب میزان اثرپذیری گروه‌های اجتماعی از سرمایه اجتماعی در کنترل رفتارهای خود، در بین دانش‌آموزان در مرتبه اول و جوانان در دومین رتبه قرار گرفته است و اثر کلی آن بر گرایش به جرم برابر با ۰.۳۱۰ است.

جدول ۶. تأثیر جنسیت در گرایش به جرم

جنسیت	تصادفی	
	z-value	اندازه ترکیبی
زنان	۸.۱۴۱	۰.۳۳۷
مردان	۳.۲۵۵	۰.۳۹۱
اثر کل	۱۲.۴۴۸	۰.۳۲۶

نتایج فوق نشان می‌دهد که گرایش به جرم در بین مردان (۰.۳۹)، بیش از زنان (۳۳ درصد) است و به لحاظ فیزیکی؛ جسمانی و روانی مردان تمایل بیشتری به ارتکاب جرم در مقایسه با زنان دارند.

جدول ۷. تأثیر گروه قومی بر گرایش به جرم

گروه قومی	تصادفی	
	z-value	اندازه ترکیبی
فارس	۴.۸۱۲	۰.۱۹۲
مازنی	۵.۱۴۳	۰.۲۳۴
عرب	۸.۲۶۱	۰.۱۸۹
کرد	۷.۲۱۴	۰.۱۰۲
لر	۶.۴۵۲	۰.۱۳۲
اثر کل	۳.۱۲۰	۰.۱۵۷

نتایج نشان می‌دهد که گرایش به جرم در بین گروه‌های قومی مازنی (۲۳ درصد) بیشتر بوده و گروه قومی فارس (۱۹ درصد)؛ عرب (۱۸ درصد) متوسط و قوم کرد (۱۰ درصد) و لر (۱۳ درصد) کمترین بوده است.

جدول ۸. تأثیر سطح توسعه استان بر گرایش به جرم

سطح توسعه	تصادفی	
	z-value	اندازه ترکیبی
توسعه یافته	۳.۶۹۲	۰.۳۰۰
در حال توسعه	۵.۱۱۰	۰.۲۱۵
کم توسعه	۳.۳۳۰	۰.۱۴۰
اثر کل	۹.۲۲۷	۰.۱۱۸

نتایج نشان می‌دهد که بین سطح توسعه استان و گرایش به جرم رابطه معنی داری وجود دارد و مقدار آن برابر با ۱۱ درصد است. در این میان میزان گرایش به جرم در استانهای توسعه یافته (۳۰ درصد) بیشتر و در حال توسعه (۲۱ درصد) متوسط و کم توسعه (۱۴ درصد) کمتر است.

بحث و نتیجه گیری

بستر و شرایط جامعه که شکل‌دهنده جرم هستند. افراد بدون دلیل اقدام به جرم نمی‌کنند، بلکه زمینه‌های اجتماعی، کنش فردی را به سمت تخطی از قانون جامعه سوق می‌دهد. بر این اساس، جرم و ارتکاب به جرم به مثابه یک مسئله اجتماعی، ریشه‌های اجتماعی دارد و آن را باید در قالب وقایع انسانی (جمع) تحلیل بررسی کرد. در ایران جرائم از حال افزایش است، جرائمی از قبیل سرقت، دزدی، قانون شکنی، رشوه، فساد، جرائم حسنی و رفتارهای پرخطر خلاف قانون و اخلاق، در حال افزایش است که تحت عنوان آسیب اجتماعی یاد می‌شود. نظریه بی‌سازمانی اجتماعی، علت عمده ارتکاب به جرم را در بی‌سازمانی محلی می‌داند که سرمایه اجتماعی (سنت‌ها،

هنجارها، قواعد جمعی) از بین رفته و امکان شکل‌گیری یک کارایی و دفاع جمعی وجود ندارد. بر همین اساس، با کاهش سرمایه اجتماعی در محلات و محیط، ارتکاب به جرم نیز افزایش یافته است. وجود ساختمان متروکه، ناهمگونی طبقات اجتماعی، فقر، مهاجران زیاد، فقدان نظام همسایگی، همگی دال بر اختلال در سرمایه اجتماعی است، در این محیط، بدون نبود تعلق اجتماعی و حس مشترک، امکان کنترل و نظارتی وجود ن آرد و بستری برای انجام جرم آسان است. بر این اساس این تحقیق با جمع‌آوری تحقیقات پیمایشی چاپ‌شده در بازه زمانی ۱۳۸۴-۱۴۰۰، رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم را با استفاده از فراتحلیل (کمی) برآورد کرده است. نتایج نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی و جرم رابطه معنی‌دار و معکوسی وجود دارد. هرچه میزان و شدت سرمایه اجتماعی بیشتر، به همان اندازه ارتکاب جرم نیز کاهش می‌یابد، مقدار تأثیر کلی آن برابر با ۰.۳۳۳ (تصادفی) است. به‌اندازه یک مقدار تغییر در سرمایه اجتماعی، به میزان ۳ دهم، در جرم تغییرات رخ می‌دهد و کاهش می‌یابد. همچنین مطالعات مداح و شریفی با مقدار ۰.۷۲۰ و فتحی و میرمقدم (۱۳۹۴) با مقدار اثر ۰.۶۰۹ بیشترین تأثیر را بر گرایش و ارتکاب به جرم داشته‌اند. با توجه به اینکه بین مطالعات ناهمگنی وجود دارد و این وضعیت از طریق نمودار کیفی و آزمون Q اثبات شده است. این نشان می‌دهد که مقدار تأثیرپذیری جرم به‌تنهایی مرتبط با سرمایه اجتماعی نیست، بلکه در این میان متغیرهای میانجی تحت عنوان تعدیلگر نیز نقش بازی می‌کنند و متغیرهای زمینه‌ای - جمعیتی، می‌توانند دلیل اصلی تفاوت و ناهمگنی بین مطالعات باشند، بر این اساس اثر متغیرهای تعدیل‌گر نشان می‌دهد که دو گروه زنان و دانش‌آموزان به ترتیب ۰.۶۰ و ۰.۵۸ درصد بیش از همه گروه‌ها از سرمایه اجتماعی تأثیر می‌پذیرند و در مرحله بعدی جوانان (۰.۳۸۱)، مجرمان زندانی (۰.۲۹۶)، دانشجویان (۰.۲۳۲) و درنهایت شهروندان (۰.۱۹۱) از سرمایه اجتماعی در گرایش به جرم تأثیر پذیرفته‌اند. در کل این نتایج با تحقیقات کوشا و همکاران (۱۳۹۷)؛ خواجه‌نوری و زارعی محمودآبادی (۱۳۹۵)؛ احمدی و همکاران (۱۳۹۵)؛ محمودی و همکاران (۱۳۹۴)؛ چلبی و مبارکی (۱۳۸۴)؛ افراسیابی و خرم‌پور (۱۳۹۳)؛ طالب‌زاده و همکاران (۱۳۹۲)؛ رزاقی و رضوانی (۱۳۹۲)؛ مرادی شهباز (۱۳۹۱)؛ مداح و شریفی (۱۳۸۹)؛ خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۳)؛ حسین‌زاده و همکاران (۱۴۰۰)؛ ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۹)؛ خادمیان (۱۳۹۰)؛ فتحی و میرمقدم (۱۳۹۴) و عدالتی و همکاران (۱۳۹۰) همسو بوده و آن‌ها را تأیید می‌کند.

منابع

- ابراهیمی، مهرنوش؛ اسماعیلی، مهدی و کاظمی جویباری، مهدی (۱۳۹۷)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم در ایران (مطالعه موردی قتل)، *مجله علمی پژوهشی حقوق پزشکی*، (۱) ۱۲، ص ۳۴۵ - ۳۵۵.
- احمدی، حبیب، (۱۳۹۰)، *جامعه‌شناسی انحرافات*، تهران: نشر سمت.
- احمدی، سینا؛ شمسی، رحمت و احمدی، بختیار (۱۳۹۵)، تحلیل جامعه‌شناختی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرائم جوانان (مطالعه موردی: زندان مرکزی سنندج)، *جامعه پژوهشی فرهنگی*، ۷ (۴)، پیاپی ۲۲، ص ۲۱ - ۱.
- اسلامی، احمدعلی؛ غفرانی‌پور، فضل‌الله؛ غباری بناب، باقر؛ شجاعی‌زاده، داود؛ امین شکروی؛ فرخنده و قاضی طباطبایی، محمود (۱۳۸۹)، یک الگوی نظری مبتنی بر نظریه رفتار مکمل برای تبیین رفتارهای مشکل (تمرکز بر نقش میانجی عوامل روانی، اجتماعی)، *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، دوره جدید، شماره ۲۲، ص ۸۱-۵۹.
- افراسیابی، حسین و خرم‌پور، یاسین (۱۳۹۳)، سرمایه اجتماعی و تکرار جرم در میان زندانیان، *فصلنامه دانش انتظامی یزد*، دوره ۱، شماره ۳، ص ۱۱-۳۲.
- پروین، ستار؛ درویشی فرد، علی‌اصغر و کاظمی، قباد (۱۳۹۵)، بی‌سازمانی اجتماعی و آسیب‌های پنهان شهری (مطالعه موردی: محله هرندی)، *مطالعات جامعه‌شناختی*، دوره ۲۳، شماره ۱، ص ۹۱-۱۲۱.

پورسینا؛ محمد؛ زهراکار، کیانوش؛ کیامنش، علیرضا و محسنزاده، فرشاد (۱۳۹۷)، مدل مفهومی عوامل روانی-اجتماعی امنیت‌ساز ارتکاب جرم (ارائه یک مطالعه داده بنیاد)، **فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناختی معاصر**، سال ۷، شماره ۱۳، ص ۱۵۱-۱۸۱

چلبی، مسعود و مبارکی، محمد (۱۳۸۴)، تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان، **جامعه‌شناسی ایران**، سال ۶، شماره ۲، ص ۳-۴۴

حسین‌زاده، علی حسین، بوداقتی، علی؛ خمیسی، امل (۱۴۰۰)، بررسی جامعه‌شناختی تأثیر انواع سرمایه‌بر گرایش به ارتکاب جرم (مورد مطالعه: جوانان ۱۸-۲۹ ساله اهواز)، **توسعه اجتماعی**، دوره ۱۶، شماره ۱، شماره پیاپی ۶۱.

خادمیان، ابوالقاسم (۱۳۹۰)، تأثیر سرمایه اجتماعی بر روی میزان گرایش به جرم زنان سرپرست خانوار بابلسر، **رساله کارشناسی ارشد**، علوم اجتماعی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه مازندران، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.

خواجه نوری، بیژن؛ زارعی محمود آبادی، علی (۱۳۹۵)، رابطه سرمایه اجتماعی و جرم جوانان (مورد مطالعه: جوانان شهر یزد)، **پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران** (پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی)، ۵(۱۲)، ص ۱۴-۱.

دوچ؛ مورتون و کراوس، روبرت (۱۳۸۶)، **نظریه‌ها در روانشناسی اجتماعی**، ترجمه: مرتضی کتبی، تهران: نشر دانشگاه تهران.

رابینگتن، اول و مارتین واینبرگ (۱۳۸۶)، **رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی**، ترجمه: رحمت اله صدیق سروسستانی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران

رزاقی، نادر و رضوانی، مهدیه (۱۳۹۲)، تبیین جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم، **پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی**، دوره ۸، شماره ۳، ص ۳۶-۹.

روزبه، رضا (۱۳۹۷)، بررسی علل ارتکاب جرم در نظام کیفری، **فصلنامه حقوقی قانون**، دوره ۲، شماره ۷، ص ۹۷-۱۱۰. زیتلین، ایروینگ (۱۳۹۲)، **روش‌شناسی مردمی گارفینکل**، ترجمه: مریم ساجدی، **علوم انسانی و فرهنگ**، شماره ۵۱، ص ۲۳۸-۲۳۰.

ستوده، هدایت اله (۱۳۸۵)، **آسیب‌شناسی اجتماعی**، تهران: نشر آوای نور.

سهراب‌زاده، مهران (۱۳۸۹)، **فرهنگ‌نامه آسیب‌های اجتماعی**، تهران: جامعه‌شناسان

صدیق سروسستانی، رحمت‌اله (۱۳۸۱)، **آسیب‌شناسی انحرافات اجتماعی**، تهران: انتشارات سمت.

طالب‌زاده، مریم؛ حقیقتیان، منصور و جهانبخش، اسماعیل (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی با میزان جرم در شهرکرد در سال ۱۳۹۱، **فصلنامه دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری**، شماره ۳، ص ۹۹-۸۱.

طالب‌زاده، مریم؛ حقیقتیان، منصور، جهانبخش، اسماعیل (۱۳۹۲)، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با میزان جرم در شهرکرد، **فصلنامه دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری**، ۱(۳)، ص ۹۹-۸۱.

عباسی سنجدری، علی (۱۳۸۲)، با عنوان بررسی رفتارهای پرخطر بهداشتی دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های دولتی شهر تهران سال ۱۳۸۱، **پایان‌نامه کارشناسی ارشد مامایی** (گرایش آموزش بهداشت مادر و کودک)، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران، دانشکده پرستاری و مامایی، گروه مامایی.

عدالتی، علی؛ زمانی، غلامرضا؛ قائدی، بتول و آذر فروز، نرجس (۱۳۹۰)، **بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر وقوع جرم (مطالعه موردی: زندانیان زندان عادل‌آباد شیراز سال ۱۳۹۰)**، همایش ملی آسیب‌شناسی مسائل جوانان، فلاورجان، <https://civilica.com/doc/184059>

عشایری طاهما، عباسی الهام، مهدی زاده اردکانی محمد، حاجی حسینلو سجاد (۱۳۹۵)، تحلیل جامعه‌شناختی رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با پیشگیری از جرم (مورد مطالعه: استان اردبیل)، **پژوهش‌های مدیریت انتظامی**

(مطالعات مدیریت انتظامی)، دوره ۱۱، شماره ۴، ص ۵۵۱-۵۳۱.

- فتحی، سروش؛ میر مقدم، کاظم (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش میزان جرائم (مورد مطالعه: جوانان شهرستان شهریار)، **فصلنامه انتظام اجتماعی**، ۷(۱)، ص ۱-۲۲.
- کریمی مزیدی، سجاد؛ زارعی محمودآبادی، حسن؛ قادری ثانوی، رمضان علی؛ حبیب پور گتایی، کرم و علی پور، فردین (۱۳۹۱)، رابطه سرمایه اجتماعی و کجروی در بین دانش آموزان پسر ۱۵ تا ۱۸ ساله شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۰ - ۱۳۹۱، **فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی**، ۱۳(۵۰)، ص ۱۳۹ - ۱۱۱.
- کوزره، لوییس و روزنبرگ، برنارد (۱۳۹۷)، **نظریه‌های بینانی جامعه‌شناختی**، ترجمه: فرهنگ ارشاد، تهران: نشر. کوشا، ارسلان؛ نیلی، مسعود؛ جاود فر، رضا (۱۳۹۷)، بررسی رابطه متقابل افزایش سرمایه اجتماعی و کاهش جرم جوانان (مورد مطالعه: جوانان شهر بوشهر)، **فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی بوشهر**، ۹(۳۳)، ص ۱۸ - ۱.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۶)، **جامعه‌شناسی**، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- مالمیر، مهدی (۱۳۸۸)، مروری بر نظریه‌های جرم شناختی و جامعه‌شناختی پیشگیری از جرم بر اساس تقسیم‌بندی ون یک و دورند، **فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم**، سال ۴، شماره ۱۵.
- محمدی اصل، عباس، (۱۳۸۵)، **بزهکاری نوجوانان و نظریه‌های انحراف اجتماعی**، تهران: علم، محمودی، کریمیان؛ میراحمدی، علی و رضانی، بهنام (۱۳۹۴)، رابطه میان سرمایه اجتماعی و گرایش به ارتکاب جرم در میان دانشجویان دانشگاه‌های استان چهارمحال و بختیاری، **فصلنامه دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری**، (۹)، ص ۲۴ - ۱۳.
- مداح، مجید و شریفی، نوید (۱۳۸۹)، تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم، **پژوهشنامه نظم و امنیت اجتماعی**، دوره ۳، شماره ۳، ص ۱۵۵ - ۱۳۳.
- مرادی شهباز، نسرين (۱۳۹۰)، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و ارتکاب جرم در افراد ۱۸ سال به بالا در شهر یاسوج، **پایان‌نامه کارشناسی ارشد**، دانشگاه یاسوج.
- مرادی شهباز، نسرين (۱۳۹۱)، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در شهر یاسوج، **فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی کهگیلویه و بویر احمد**، ص ۸۴ - ۵۳.
- نجفی، علی (۱۳۹۱)، **بررسی مجرمان یقه سیبید**، گفتگو با روزنامه اعتماد، شماره ۲۸۰۴.
- نیازی، محسن؛ عشایری، طاها و منتی، رستم (۱۳۹۸)، **جامعه‌شناسی ترس از جرم**، تهران: نشر جامعه شناسان.
- وروایی، اکبر و پرنداخ، عمران (۱۳۹۵)، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تکرار جرم (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه)، **فصلنامه علمی - پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر**، سال ۱۰، شماره ۳، پیاپی (۳۴)، پاییز ۱۳۹۵، ص ۱-۲۸.
- اله خسروشاهی، قدرت؛ دهقان‌نیا، منصور و نجفی، داود (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم (مطالعه موردی شهر اصفهان)، **فصلنامه دانش انتظامی اصفهان**، ۴(۱)، ص ۴۰ - ۲۲.